

Romantyzm

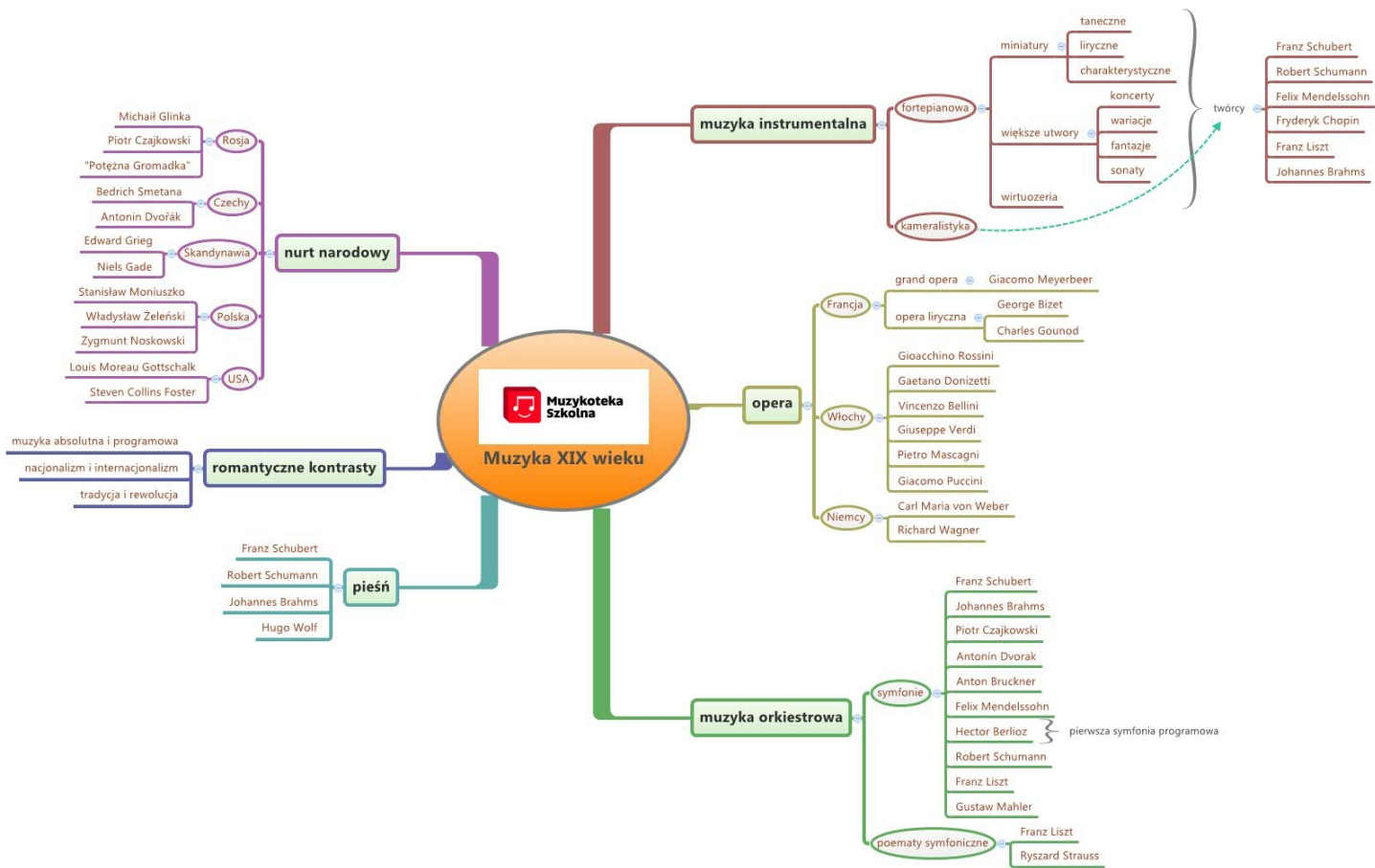
To czas, kiedy muzyka czerpie z legend, historii, tradycji ludowej. Ekspresyjne pieśni, symfonie i muzykę fortepianową komponują: Schumann, Brahms, Chopin, Paganini i wielu innych

Romantyzm to nurt dominujący w muzyce europejskiej przez większą część XIX wieku, choć trudno jest wyznaczyć ścisłe daty graniczne.

Początek XIX wieku wiąże się w muzyce z nazwiskiem [Ludwiga van Beethovena](#), najmłodszego klasyka wiedeńskiego. W jego muzyce odnajdziemy załóżki wielu zjawisk, które decydowały o kształcie muzyki tworzonej przez kolejne generacje kompozytorów-romantyków. Od początku XIX w. prężnie rozwijała się też twórczość wirtuozowska — określana stylem *brillant*.

Polonez Chopina. Bal w Hôtel Lambert, Teofil Kwiatkowski, po 1862, Akwarela, Muzeum Narodowe w Warszawie

Mapa myśli

Występ orkiestry pod batutą karła, Jean-Jacques Grandville, po 1830, Francja, Muzeum Narodowe w Warszawie

Ernst Theodor Amadeus Hoffmann, niemiecki prawnik, kompozytor i krytyk muzyczny, a później również pisarz, napisał w recenzji poświęconej *V Symfonii Ludwiga van Beethovena*, iż „muzyka instrumentalna jest najbardziej romantyczną ze sztuk, można by prawie rzec, że jedyną czysto romantyczną”, a „muzyka instrumentalna *Haydna*, *Mozarta* i przede wszystkim *Beethovena* jest ucieleśnieniem romantycznej muzyki” i wreszcie że „muzyka *Beethovena* budzi nieskończoną tęsknotę, która jest istotą romantyzmu”.

W latach 1809-11 przychodzi na świat czterech kompozytorzy *generacji 1810* — *Felix Mendelssohn-Bartholdy*, *Fryderyk Chopin*, *Robert Schumann* i *Franciszek Liszt*, których twórczość nadaje kształt muzycznemu romantyzmowi. Pięć lat później E. T. A. Hoffmann tworzy baśniową operę *Undine*, która jest uważana za pierwszą niemiecką *operę* romantyczną i jest jedną z najwcześniejszych oper romantycznych w Europie. W tym samym czasie w muzyce *Franciszka Schuberta* następuje tzw. przełom romantyczny, który wprowadza nowy styl w *pieśni* i *muzyce instrumentalnej*. Kolejną ważną datą to rok 1830, w którym powstaje *Symfonia „Fantastyczna” Hectora Berlioza* — pierwsza programowa *symfonia* romantyczna. Wówczas również twórczość kompozytorów *generacji 1810* wchodzi w fazę dojrzałą. W połowie wieku następują zmiany kontekstu społeczno-politycznego, pojawiają się nowe ideologie i prądy filozoficzne, czego skutki odnajdziemy również w sztuce.

Styl romantyczny drugiej połowy wieku, czyli jego późna odmiana, nosi nazwę neoromantyzmu. Na znaczeniu zyskuje muzyka programowa, wiązana z inspiracjami i wątkami pozamuzycznymi. Pojawia się w jej ramach (w twórczości *Liszt*a) nowy gatunek — *poemat symfoniczny*. Równocześnie *Ryszard Wagner* rewolucjonizuje muzykę operową, wprowadzając na scenę dramat muzyczny. Lata 90. wyznaczają kres dominacji stylu neoromantycznego w muzyce. Pojawiają się nowe prądy — impresjonizm wywodzący się z francuskiego środowiska artystycznego i modernizm mający swe źródła w muzyce niemieckiej.

Niezależnie od ośrodka, w którym był uprawiany czy fazy rozwoju, można wskazać pewne ogólne wyznaczniki i uwarunkowania stylu romantycznego w muzyce. Są to między innymi: inspiracje folklorem, egzotyką, naturą, filozofią, literaturą i innymi sztukami; powrót do idei syntezy sztuk; ogromne znaczenie postulatu organiczności dzieła sztuki. Niezwykle istotną jest zmiana statusu społecznego kompozytora i wykonawcy (który stał się wolnym artystą) oraz społecznego aspektu funkcjonowania muzyki. W XIX w. upowszechniło się zjawisko koncertów publicznych. Wcześniej dla publiczności nie należącej do arystokracji dostępne były jedynie przedstawienia operowe bądź okazjonalne koncerty plenerowe. Wyjątek stanowiła Anglia, gdzie szczególnie w ośrodku londyńskim żywa była tradycja regularnych koncertów dostępnych dla wszystkich zainteresowanych słuchaczy. W krajach o wysoko rozwiniętej kulturze mieszczańskiej coraz bardziej popularne stawało się amatorskie muzykowanie domowe w kręgu rodziny i przyjaciół.

Instrumentami najczęściej używanymi w czasie spotkań muzycznych były: *fortepian* lub *pianino*, *gitara*, a także instrumenty smyczkowe. Stworzenie charakterystycznego stylu indywidualnego było celem wielu wybitnych twórców. Wiązało się to z odchodzeniem od tradycyjnych schematów form muzycznych i innych zasad porządkujących przebieg dzieła muzycznego. Gatunki muzyczne przenikały się i wpływały na siebie wzajemnie. Obok opery i symfonii ogromne znaczenie zyskała *pieśń* i miniatura instrumentalna (szczególnie fortepianowa). Miał na to wpływ silny emocjonalizm sztuki romantycznej, bowiem te dwa gatunki znakomicie nadawały się do wyrażania intymnych uczuć. Wątki liryczne zarówno w pieśni jak i w utworach instrumentalnych wyrażane były z reguły kantylenową (śpiewną) melodią. Teksty umuzyyczniane w pieśniach przez kompozytorów tego czasu, poświęcone najczęściej ponadczasowym tematami miłości i samotności, czerpane były zwykle z twórczości najwybitniejszych poetów romantycznych — Johanna Wolfganga von Goethe, Friedricha Schillera, Heinricha Heinego, Adalberta von Chamisso, Josepha Eichendorfa, lorda George’a Byrona, Roberta Burnsa, Aleksandra Puszkina, Adama Mickiewicza i innych. Wielu kompozytorów romantycznych interesowało się żywo muzyką minionych epok, np. *baroku*, a szczególnie twórczością *Jana Sebastiana Bacha*, którego dzieła i styl były dla nich silnym źródłem inspiracji.

Wskazać można gatunki muzyczne, chętnie podejmowane przez ówczesnych twórców. W muzyce przeznaczonej na orkiestrę symfoniczną najważniejsze z nich to *symfonia*, *uwertura* koncertowa, *poemat symfoniczny*, *suita* orkiestrowa i *koncert* na instrument solowy (często były to fortepian, *skrzypce* lub *wiolonczela*) z orkiestrą. W *muzyce kameralnej* (przeznaczonej dla maksymalnie dziewięciorga wykonawców) szczególnie popularne były *kwartety* smyczkowe i *tria* fortepianowe. W solowej muzyce na fortepian poza *sonatą* ważne miejsce zyskały cykle lub zbiory miniatur fortepianowych (często programowe), a także tańce (w wersji użytkowej bądź artystycznie przetworzonej).

Znaczenie muzyki romantycznej w kulturze światowej jest ogromne — do dziś stanowi ona trzon repertuaru koncertowego, wywarła ponadto silny wpływ na *muzykę XX wieku* i również *współczesną*.

Utwory okresu romantyzmu do posłuchania w [Kanonie Muzykoteki Szkolnej](#).